

Türkiye’de hayvancılık, ithalat ve ihracat

Hayvan sayısının azalması ile ortaya çıkan kırmızı et ihtiyacı, ithalat yoluyla giderilmeye çalışılmıştır. Hayvan ithalatı 1980’li yılların ortasına kadar önemsenmeyecek düzeyde iken 1985-1995 ile 2010 yılından sonraki dönemde ciddi derecede artış göstermiştir.

Kırmızı Et Üretimi (Ton)

Kesilen Hayvan	2014	2015	2016	2017	2018
Keçi	26.770	33.990	31.011	37.525	13.603
Koyun	98.977	100.021	82.485	100.058	100.831
Manda	525	326	351	1.339	402
Siğir	882.000	1.014.925	1.059.196	987.481	1.003.859
Toplam	1.008.272	1.149.262	1.173.043	1.126.403	1.118.695
Nüfus	76.667.864	77.695.904	78.741.053	79.814.871	80.810.525
Kişi Başı Tüketim	13,15 Kg	14,79 Kg	14,90 Kg	14,11 Kg	13,84 Kg

Kaynak; TÜİK

Kırmızı et üretiminin miktar olarak yaklaşık %89’u siğırlardan, %9’u koyunlardan oluşmaktadır. Üretimin tümü tüketildiği kabul edilecek olunursa, kişi başı kırmızı et tüketimimiz 13,84 kg seviyesindedir. Bu miktara 4-5 milyon mülteci dâhil değildir.

Hayvan Varlığımızın Durumu

Kırmızı et üretimimizi sağlayan siğir, koyun, keçi ve manda sayısına bakıldığında, toplam hayvan sayısının 60 milyonu geçtiği görülmektedir. 1960 yılında 72 milyonu geçen hayvan sayısı, 2009 yılında en düşük seviyesi olan 37.7 milyon seviyesine indikten sonra tekrar yükselişe geçmiştir.

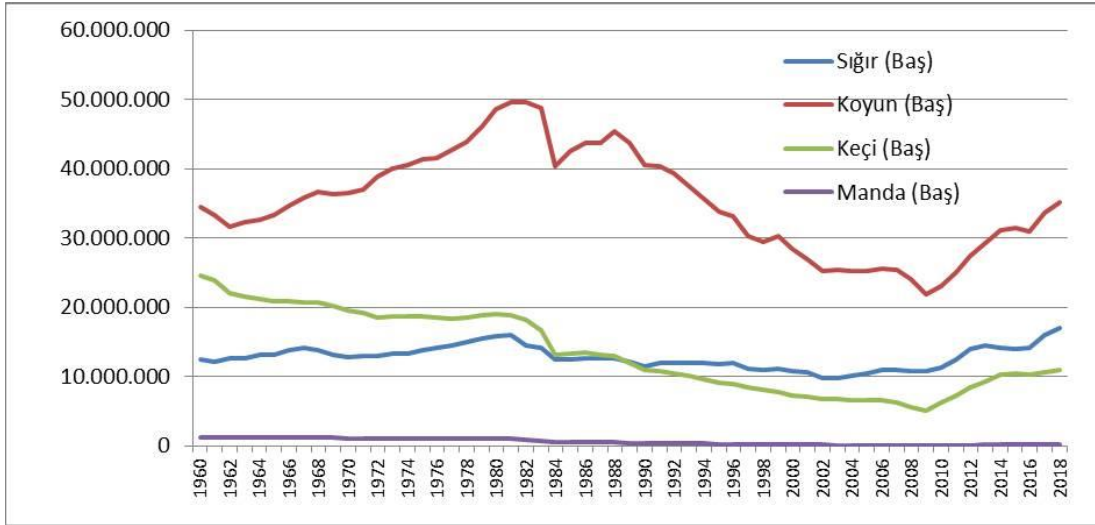
1960 yılı baz alındığında 2018 yılına kadar olan dönemde kırmızı et üretimi gerçekleştirilen toplam hayvan sayısında %13’lük bir azalış olmuştur. Aynı dönemde siğir sayısında %37’lik, koyun sayısında %2’lik artış meydana gelirken, keçi sayısında %56’lık, manda sayısında %64’lük bir azalış olmuştur. Kıyaslanan dönemdeki nüfusumuz ise yaklaşık üç kat artmıştır.

Çizelge-3 Canlı Hayvan Sayısı (Baş)

YIL	Sığır (Baş)	Koyun (Baş)	Keçi (Baş)	Manda (Baş)	Toplam	Ülke Nüfusu
2003	9.788.102	25.431.540	6.771.675	113.356	42.104.673	65.938.265
2004	10.069.346	25.201.156	6.609.937	103.900	41.984.339	66.845.635
2005	10.526.440	25.304.324	6.517.464	104.965	42.453.193	67.743.052
2006	10.871.364	25.616.912	6.643.294	100.516	43.232.086	68.626.337
2007	11.036.753	25.462.292	6.286.358	84.705	42.870.108	69.496.513
2008	10.859.942	23.974.592	5.593.561	86.297	40.514.392	70.363.511
2009	10.723.958	21.794.508	5.128.285	87.207	37.733.958	71.241.080
2010	11.369.800	23.089.692	6.293.233	84.726	40.837.451	72.137.546
2011	12.386.337	25.031.564	7.277.953	97.632	44.793.486	73.058.638
2012	13.914.912	27.425.232	8.357.286	107.435	49.804.865	75.627.384
2013	14.415.257	29.284.247	9.225.548	117.591	53.042.643	73.997.128
2014	14.223.109	31.140.244	10.344.936	121.826	55.830.115	76.667.864
2015	13.994.071	31.507.934	10.416.166	133.736	56.051.907	77.695.904
2016	14.080.155	30.983.933	10.345.299	142.073	55.551.460	78.741.053
2017	15.943.586	33.677.636	10.634.672	161.439	60.417.333	79.814.871
2018	17.042.506	35.194.972	10.922.427	178.397	63.338.302	80.810.525

Not: FAOStat verileri ile TÜİK verileri arasında bir yıllık kayma bulunmaktadır. Bu nedenle FAOStat 1961 yılı verileri, 1960 yılı verisi kabul edilmiş, 2017 ve 2018 verileri TÜİK'ten alınmıştır

Kaynak; FAOStat

Grafik-1 Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayıları

Keçi sayısı 24.632.208 adet ile 1961 yılında, koyun sayısı 49.636.000 adet ile 1982 yılında, sığır sayısı 17.042.506 adet ile 2018 yılında, manda sayısı 1.257.000 adet ile 1968 yılında sayısal olarak en büyük miktara ulaşmıştır.

Hayvan İthalatımız

Hayvan sayısının azalması ile ortaya çıkan kırmızı et ihtiyacı, ithalat yoluyla giderilmeye çalışılmıştır. Hayvan ithalatı 1980'li yılların ortasına kadar önemsenmeyecek düzeyde iken 1985-1995 ile 2010 yılından sonraki dönemde ciddi derecede artış göstermiştir.

Çizelge-4 Sığır-Koyun İthalatı

YIL	SIĞIR		KOYUN		YIL	SIĞIR		KOYUN	
	Baş	Değer (Bin \$)	Baş	Değer (Bin \$)		Baş	Değer (Bin \$)	Baş	Değer (Bin \$)
1961	0	0	0	0	1991	180.664	102.466	1.042	35
1962	500	260	0	0	1992	181.988	95.847	403	36
1963	400	200	0	0	1993	167.390	95.176	50	19
1964	400	250	0	0	1994	22.057	14.435	4.834	1.573
1965	353	220	0	0	1995	423.726	330.200	48.143	2.183
1966	68	37	0	0	1996	176.634	152.241	311	379
1967	794	401	0	0	1997	29	231	335	1.180
1968	647	286	0	0	1998	0	0	1	2
1969	911	465	0	0	1999	271	704	5.900	884
1970	1.714	951	0	0	2000	1.449	3.266	0	0
1971	460	239	0	0	2001	290	830	200	11
1972	272	174	10	3	2002	0	0	0	0
1973	2.751	2.729	0	0	2003	2.128	3.279	0	0
1974	721	732	4	2	2004	0	0	0	0
1975	4.761	4.485	0	0	2005	1.922	3.854	0	0
1976	2.040	1.680	0	0	2006	483	1.166	0	0
1977	954	884	0	0	2007	3.854	6.625	0	0
1978	2.138	2.769	0	0	2008	5.393	16.418	0	0
1979	1.795	2.043	0	0	2009	4.010	13.307	0	0
1980	3.521	4.187	0	0	2010	140.045	273.968	234.819	26.768
1981	2.651	2.731	0	0	2011	470.796	848.736	1.447.496	147.718
1982	2.336	2.373	0	0	2012	471.571	775.413	405.186	42.280
1983	1.752	1.682	0	0	2013	193.807	300.758	92.835	14.217
1984	1.956	1.511	0	0	2014	50.072	110.333	14.476	2.988
1985	715	371	11.477	388	2015	203.077	298.797	2.387	522
1986	13.104	6.497	21.385	1.174	2016	494.194	587.384	4.689	715
1987	136.962	78.958	303.067	13.407	2017	895.810	1.159.875	280.669	37.313
1988	34.395	26.096	66.614	2.944	2018	1.460.705	1.692.089	425.507	62.538
1989	19.344	16.200	19.262	301	2019*	303.098	311.417	51.566	8.551
1990	181.870	103.191	7.103	317	*Ocak-Haziran (2018, 2019 TÜİK)				

Kaynak; FAOStat

2019 yılının ilk altı ayı dâhil olmak üzere son dört buçuk yılda yaklaşık 4 milyar dolar karşılığında 3.35 milyon sığır ithal edilmiştir. Bu dönemde ithal edilen sığırların 944 bini Brezilya'dan, bir milyonu aşkın kısmı Uruguay'dan getirilmiştir. Avrupa ülkelerinden ise Macaristan ve Çekya'dan iki yüz bini aşkın sığır alımı gerçekleştirilmiştir. 2018 yılındaki sığır ithalatı 1.5 milyona yaklaşan sayısı ise en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

2019 yılının ilk yarısında yapılan üç yüz bin sığır ithalatı 2017 ve 2018 yıllarına göre daha az gibi görünse de hayvan varlığımıza bakıldığında önemli bir miktardadır. En fazla sığır bulunan ilimiz Konya'daki sığır sayısının 921 bin olduğu göz önüne alındığında 2019 yılının ilk altı ayında ithal edilen sığır sayısı bunun üçte biri kadar, 64 ilimizdekinden ve Bartın, Karabük, Hakkari, Bilecik, Siirt, Tunceli, Yalova, Kilis ve Rize illerimizdeki toplam sığır sayısından ise daha fazladır.

2019 yılının ilk yarısına ait ithalat verilerine göre ithal edilen koyun sayısı 2017 ve 2018 yıllarına göre daha az sayıdadır. Yılın ilk yarısında ithal edilen 51 bin koyun, en az koyun olan illerimiz Sakarya, Bayburt, Gümüşhane, Yalova, Karabük, Zonguldak, Düzce, Rize ve Bartın'daki koyun sayısından daha fazladır.

Hayvan ithalatına sayı dışında ağırlık olarak bakıldığında, kişi başı kırmızı et tüketiminin yıllara göre 1 kg'dan 5 kg'a kadar ulaşan miktarının, ithal edilen hayvan ve etlerden kaynaklı olduğunu söylemek mümkündür.

Çizelge-5 Sığır-Koyun İthalatı (Kg)

	2015	2016	2017	2018	2019*
Sığır	66.465.710	150.020.547	289.917.418	440.353.226	86.522.469
Koyun	110.922	201.250	10.816.011	18.201.508	3.097.848
Sığır Eti	17.573.825	5.720.038	18.878.915	55.752.492	4.272.020

*Ocak-Haziran

Kaynak; TÜİK

Hayvan İthalatını Hangi Ülkelerden Yapıyoruz?

Sığır ithalatımızın önemli kısmı Güney Amerika ülkelerinden gerçekleştirilmektedir. Sığır ithalatının 2018 yılında %42'si, 2019 yılının ilk yarısında %66'sı Brezilya'dan yapılmıştır. Aynı dönemde Uruguay'dan yapılan sığır ithalatının toplam sığır ithalatındaki payı %29 ve %39'olmuştur.

Çizelge-6 Sığır İthalatı (Baş)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019*	2018%
Brezilya	0	86.982	169.365	615.858	72.089	42,16
Uruguay	64.735	153.096	309.382	426.481	118.538	29,20
Macaristan	15.524	36.105	73.526	75.566	25.038	5,17
Çekya	13.539	35.789	83.549	75.096	29.680	5,14
İspanya	0	0	31.410	51.807	4.688	3,55
Romanya	0	0	36.165	51.279	8.427	3,51
Almanya	22.426	28.869	35.109	26.297	3.530	1,80
Avustralya	1.107	23.887	38.671	36.489	13.061	2,50
Slovakya	8.854	28.990	22.281	27.547	8.089	1,89
İrlanda		1.327	31.020	24.879	3.426	1,70
Avusturya	11.076	16.399	21.120	16.360	2.432	1,12
Diğer Ülkeler	65.528	82.750	44.212	33.046	14.100	2,26
Genel Toplam	202.789	494.194	895.810	1.460.705	303.098	100,00

Kaynak; TÜİK /*Ocak-Haziran

Koyun ithalatımız da sığır ithalatının arttığı dönemlerde artış göstermiştir. Son dört buçuk yılda 765 bin koyun ithal edilirken, 110 milyon dolar ödenmiştir. Koyun ithalatı da sığır ithalatı gibi 2018 yılında 425 bin sayısı ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

Çizelge-7 Koyun İthalatı (Baş)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019*
Avustralya	-	-	239.210	239.897	-
Bulgaristan	250	301	2.475	7.810	9.969
Macaristan	467	453	1.474	31.171	28.064
Romanya	404	-	18.546	110.879	2.258
Rusya	678	-	-	-	-
Ukrayna	588	3.935	18.964	35.750	11.275
Genel Toplam	2.387	4.689	280.669	425.507	51.566

Kaynak; TÜİK /*Ocak-Haziran

2017 ve 2018 yıllarında en fazla koyun ithalatı Avustralya'dan gerçekleşmiş olmasına karşın, 2019 yılının ilk yarısında bu ülkeden koyun ithalatı yapılmamıştır.

Dünya Sığır ve Koyun Üretimi ve Ticareti

1980 sonrası neo-liberal politikaların uygulanması, tarımsal üretimde kendine yeter bir üretim yapısına sahip ülkemizi, ithalatçı bir ülke haline getirmiştir. Bugün artık kırmızı et ve kurbanlık ihtiyacı için ithalat yapmak zorunda kalınmaktadır.

Dünyadaki sığır varlığına bakıldığında bir buçuk milyar kadar sığır olduğu görülmektedir. 2017 yılı verilerine göre sığırların 215milyonu (%14) Brezilya'da, 185 milyonu (%12) Hindistan'da bulunmaktadır.

Çizelge-8 Dünya Sığır Sayısı (Baş)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2017%
Brezilya	211.764.292	212.366.132	215.220.508	218.199.581	214.899.796	14,41
Hindistan	189.000.000	187.000.000	185.017.620	186.042.078	185.103.532	12,41
ABD	90.095.200	88.526.000	89.143.000	91.918.000	93.704.600	6,28
Çin	80.328.809	80.652.987	82.265.743	84.523.349	83.355.177	5,59
Etiyopya	55.027.080	56.706.389	57.829.953	59.486.667	60.926.913	4,08
Arjantin	50.996.397	51.646.544	51.429.848	52.636.778	53.353.787	3,58
Pakistan	38.299.000	39.743.000	41.241.000	42.800.000	44.400.000	2,98
Meksika	32.402.461	32.939.529	33.502.623	33.918.906	31.771.736	2,13
Sudan	30.010.000	30.191.000	30.376.000	30.559.674	30.734.061	2,06
Çad	7.800.000	8.157.404	24.892.098	26.211.379	27.603.203	1,85
Tanzanya	24.531.672	25.800.000	26.713.644	26.697.483	26.399.523	1,77
Avustralya	29.290.768	29.103.000	27.412.872	24.971.349	26.175.521	1,75
Bangladeş	23.341.000	23.488.000	23.636.000	23.785.000	23.935.000	1,60
Kolombiya	23.008.251	22.574.780	22.527.783	22.555.549	22.461.179	1,51
Nijerya	19.374.029	19.753.249	20.184.763	20.554.661	20.773.358	1,39
Fransa	19.095.797	19.248.627	19.386.522	19.325.515	19.233.244	1,29
Rusya	19.930.354	19.563.964	19.263.687	18.991.955	18.752.531	1,26
Kenya	18.138.500	18.247.632	18.728.076	20.529.190	18.338.809	1,23
Miyanmar	14.992.823	15.481.101	15.993.276	16.570.928	17.147.467	1,15
Endonezya	12.686.239	14.726.875	15.419.718	16.004.097	16.599.247	1,11
Venezuela	16.971.185	16.816.301	16.795.158	16.574.368	16.482.742	1,10
Uganda	12.985.900	13.623.000	14.171.809	14.805.324	15.393.187	1,03
Türkiye	13.914.912	14.415.257	14.223.109	13.994.071	14.080.155	0,94
Diğer Ülkeler	400.784.413	401.327.021	402.771.459	407.308.679	410.062.471	27,49
Toplam	1.434.769.082	1.442.097.792	1.468.146.269	1.488.964.581	1.491.687.239	100,00

Kaynak; FAOStat

Dünya sığır ithalatına bakıldığında 2016 yılında yaklaşık 10 milyon sığır ithalatı gerçekleştiği görülmektedir. En fazla sığır ithal eden ülke %17'lik payı ile ABD olmuştur. Ülkemiz 2016 verilerine göre dünya sığır ithalatının %5'ini gerçekleştirmiştir. 2017 verileri henüz yayınlanmamış olmakla birlikte, 2017 yılında 1.460.705 baş sığır ithalatı ile %15'ler seviyesine çıkması beklenmektedir.

Çizelge- 9 Dünya Sığır İthalatı (Baş)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016	2016%
ABD	2.141.165	2.033.144	2.358.211	1.985.103	1.708.174	17,27
İtalya	1.212.348	1.155.942	1.134.072	1.072.569	1.150.563	11,63
Endonezya	338.032	434.843	822.791	658.680	652.547	6,60
İspanya	470.081	818.574	640.469	569.305	643.342	6,50
Hollanda	900.108	750.851	717.704	688.538	576.501	5,83
Türkiye	471.571	193.807	50.072	203.077	494.194	5,00
Nijerya	400.000	401.000	400.000	400.000	400.000	4,04
Lübnan	191.906	211.794	408.203	306.510	343.308	3,47
Güney Afrika	131.313	223.159	120.045	222.166	263.060	2,66
Laos	67.525	279.421	265.217	195.733	234.724	2,37
Belçika	148.845	190.465	208.107	218.572	228.602	2,31
Somali	93.787	292.590	252.071	179.878	200.000	2,02
Vietnam	3.466	72.179	181.895	316.866	194.330	1,96
Polonya	45.609	74.819	99.292	127.640	178.619	1,81
Diğer Ülkeler	3.523.811	3.890.158	3.269.301	2.923.246	2.623.607	26,52
Genel Toplam	10.139.567	11.022.746	10.927.450	10.067.883	9.891.571	100,00

Kaynak; FAOStat

Dünyadaki koyun varlığına bakıldığında 1.2 milyar kadar koyun olduğu görülmektedir. 2017 yılı verilerine göre koyunların 161 milyonu (%13) Çin'de, 72 milyonu (%6) Avustralya'da, 63 milyonu (%5) Hindistan'da bulunmaktadır. Ülkemiz 30 milyonu aşan koyun varlığı ile ilk on ülke arasında yer almaktadır.

Çizelge-10 Dünya Koyun Sayısı (Baş)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2017%
Çin	143.680.040	150.017.440	158.490.235	162.062.714	161.351.017	13,42
Avustralya	75.547.848	72.612.000	70.909.812	67.543.092	72.125.334	6,00
Hindistan	63.800.000	63.000.000	62.217.479	64.303.585	63.068.632	5,25
Nijerya	40.318.809	41.284.022	41.632.158	42.103.072	42.500.000	3,53
Sudan	39.568.000	39.846.000	40.210.000	40.551.149	40.573.686	3,37
İran	45.430.000	31.420.569	44.731.757	41.861.730	40.029.687	3,33
B. Krallık	32.856.000	33.743.000	33.337.000	33.943.000	34.832.000	2,90
Etiyopya	27.347.933	29.332.382	28.892.380	30.697.942	31.836.701	2,65
Türkiye	27.425.232	29.284.247	31.140.244	31.507.934	30.983.933	2,58
Çad	6.833.815	3.296.688	26.436.170	28.529.915	30.789.484	2,56
Moğolistan	20.066.428	23.214.780	24.943.127	27.856.603	30.109.888	2,50
Pakistan	28.755.000	29.095.000	29.440.000	29.800.000	30.100.000	2,50
Cezayir	26.572.980	27.807.734	28.111.773	28.135.986	28.393.602	2,36
Yeni Zelanda	30.786.761	29.803.402	29.120.827	27.583.673	27.526.537	2,29
Rusya	22.061.282	22.246.750	22.578.257	22.713.067	22.744.376	1,89
Güney Afrika	24.527.671	24.122.558	23.937.984	23.287.247	22.688.930	1,89
Fas	18.979.704	19.230.835	18.509.601	19.870.000	19.863.000	1,65
Kenya	16.600.911	17.275.423	16.795.198	18.983.760	18.759.072	1,56
Brezilya	17.290.519	17.614.454	18.410.551	18.403.947	17.976.367	1,50
Güney Sudan	16.000.000	16.750.000	17.246.918	17.589.664	17.823.313	1,48
Suriye	18.018.686	17.858.139	17.854.436	18.001.671	17.641.877	1,47
Mali	13.081.448	13.735.521	14.422.297	15.900.300	17.400.000	1,45
Özbekistan	14.161.500	14.556.300	15.197.700	15.670.000	16.810.800	1,40
Diğer Ülkeler	363.314.432	361.188.200	362.321.947	361.570.209	366.502.704	30,48
Genel Toplam	1.133.024.999	1.128.335.444	1.176.887.851	1.188.470.260	1.202.430.940	100,00

Kaynak; FAOStat

Dünya koyun ithalatına bakıldığında 2016 yılında yaklaşık 17 milyon koyun ithalatı gerçekleştiği görülmektedir. En fazla koyun ithal eden ülke %43'lük payı ile Suudi Arabistan, %7'lik payı ile Kuveyt ve %6.6'lık payı ile İtalya olmuştur. Ülkemizin 2016 koyun ithalatı 2016 yılı sonrası arttığı için sıralamada yer almamıştır.

Çizelge- 11 Dünya Koyun İthalatı (Baş)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016	2016%
S. Arabistan	5.874.385	5.977.202	6.309.684	7.506.219	7.171.647	42,88
Kuveyt	735.785	1.400.100	1.359.131	1.552.457	1.185.835	7,09
İtalya	1.193.682	1.073.517	1.189.731	1.118.457	1.103.678	6,60
Libya	873.558	1.276.096	1.318.254	976.115	1.092.151	6,53
Ürdün	643.637	669.609	737.770	532.923	650.560	3,89
Yunanistan	127.557	180.153	218.021	251.410	547.356	3,27
Katar	638.710	409.991	823.305	392.095	533.517	3,19
Umman	123.785	255.565	369.991	299.656	406.785	2,43
Senegal	440.000	350.000	400.000	400.000	400.000	2,39
BAE	145.393	245.020	370.501	405.548	382.031	2,28
Yemen	599.821	375.986	380.000	380.000	380.000	2,27
İsrail	101.328	54.817	121.996	122.706	317.567	1,90
Güney Afrika	360.000	269.753	169.252	327.338	316.333	1,89
İspanya	442.600	537.860	394.198	318.499	298.848	1,79
Fransa	366.561	373.028	378.580	321.522	264.740	1,58
Nijerya	195.368	200.000	150.000	150.000	200.000	1,20
Diğer Ülkeler	2.520.375	1.666.593	1.562.779	2.142.348	1.474.443	8,82
Toplam	15.382.545	15.315.290	16.253.193	17.197.293	16.725.491	100,00

Kaynak; FAOStat

Siğir ithal eden ülkeler incelendiğinde, Müslüman ülkelerin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bunun nedeni koyunun, ülkemizde olduğu gibi, bu ülkelerde de kurbanlık olarak kesilmesidir. 33 milyon nüfusu olan Suudi Arabistan'ın nüfusuna göre oldukça fazla koyun ithal etmesinin nedeni ise bu ülkeye hac için gelenlerin kurbanlarını bu ülkede kesmesidir.

Değerlendirme

Et fiyatlarının yüksekliğinden tüketici, hayvanlarını sattığı fiyattan zarar ettiği için üretici şikâyetçi iken, sorunun nedeni olarak sadece aracıları göstermek, doğru olmayacaktır.

Et ve Süt Kurumu (ESK) tarafından yayınlanan Temmuz'un son haftasına ilişkin Haftalık Piyasa Bülteninde kıyım fiyatı ESK'da 32 TL iken, İstanbul'da 42.38 TL, Ankara'da 38.62 TL olarak; kuşbaşı fiyatları ise ESK'da 35 TL, İstanbul'da 50.62 TL, Ankara'da 45.82 TL olarak yer almaktadır. İstanbul'da kıyım fiyatlarında %32'lik, kuşbaşı fiyatlarında %45'lik; Ankara'da ise aynı ürünlerde %21 ve %31'lik fiyat farkları, kırmızı et üretimindeki sorunu gösteren örneklerden biridir.

ESK hayvan üreticilerini destekleme konusunda daha aktif rol üstlenmeli, üreticileri piyasada yalnız bırakmamalı, üreticilerin hayvanlarını maliyetlerini kurtaracak ve üretim faaliyetlerine devam etmelerini sağlayacak fiyattan kesmeli, kesim programı ve ödemelerinde mağduriyet yaratmamak için gecikmelere yol açmamalıdır.

Hayvansal üretimde yem başta olmak üzere girdi maliyetlerinin düşürülmesi, meraların korunması, yem bitkileri ve yem hammaddelerinin üretiminin artırılması, ıslah çalışmalarının yaygınlaştırılması, küçükbaş hayvan sayısının ve üretiminin artırılması ve besi hayvanı damızlık işletmelerinin kurulması teşvik edilmelidir. Üreticilerin girdi ve pazarlama ihtiyaçlarını karşılayacak örgütlenmeleri sağlanmalı, desteklemeler üretim artışı ve maliyetin düşmesini mümkün kılacak düzeyde olmalıdır. Kaliteli yem kaynaklarının yetersizliğinden kaynaklı yem açığının giderilmesi için üreticileri kaba yem üretimine teşvik edecek destekler verilmelidir.